

Lasy Państwowe

LUDZIE I LAS

246

POZNAĆ I ZROZUMIEĆ LAS

Centrum Informacyjne Lasów Państwowych

Wydano na zlecenie
Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych
Warszawa 2015

© Centrum Informacyjne Lasów Państwowych

ul. Grójecka 127
02-124 Warszawa
tel.: (22) 822-49-31
faks: (22) 823-96-79
e-mail: cilp@cilp.lasy.gov.pl
www.lasy.gov.pl

Autor tekstu

Jarosław Szalata

Recenzja

Wojciech Sobociński

Konsultacje

Jolanta Błasiak

Koncepcja serii

Hanna Będkowska

Redaktor prowadzący

Maria Mozolewska-Adamczyk

Redakcja

Ewa Sulejczak

Korekta

Zofia Psota

Projekt graficzny

Agnieszka Kmiecik, Agnieszka Telega MONOLITH 1

Skład i przygotowanie do druku

EDO – Jakub Łoś

Zdjęcia

Paweł Fabijański (1, 17, 57, 62.); Paweł Grądzki (50 na podst. www.wersus.com.pl);
Piotr Król (54); Piotr Krupa (5); Marek Kwiatkowski (43), Karolina Lew-Mirska (3, 29);
Marek Ostrowski (18); Mateusz Stopiński (53); Jarosław Szalata (4, 9, 11–13, 16, 19–21, 23, 24,
26, 27, 30–33, 35–38, 40–42, 44–49, 51, 52, 55, 58, 59, 64, 66–79); Andrzej Szymański (25);
Andrzej Wierzbieniec (63); Shutterstock.com: Tony Campbell (65), George Dolgikh (8),
Vytautas Kielaitis (6), Valery Kraynov (14), LianeM (60), Mironov (15), Potapov Igor Petrovich (10),
Becky Sheridan (61), Igor Sokolov (7), Andriy Solovyov (22), Jozef Sowa (39), ANNAMARIA
SZILAGYI (34), Piotr Wawrzyniuk (2), Hurst Photo (56)

ISBN 978-83-63895-57-0

Druk i oprawa

Ośrodek Rozwojowo-Wdrożeniowy
Lasów Państwowych w Bedoniu

SPIS TREŚCI

2	Od autora
4	Ingerencja w przyrodę
6	Uwaga, człowiek!
8	Ogień okrywa las żałobą
10	Lepiej zapobiegać, niż gasić
12	Ratujmy skowronki
14	Tysiąc wagonów odpadów zasypuje lasy
16	Nie wszyscy szanują las
18	Leśnicy nieustannie sprzątają
20	W przyrodzie nic się nie marnuje
22	Grzybiarze, wędkarze i harcerze
24	Gatunki obce
26	Chodzi lisek koło drogi
28	Leśnik, strażak – dwa bratanki
30	Poznaj i pokochaj las
32	Literatura
33	Odpowiedzi

OD AUTORA

Las zawsze był obiektem zainteresowania człowieka i pewnie jeszcze długo nim pozostanie. Niezależnie od wieku, wykształcenia i zawodu, najczęściej traktuje się go z wielkim szacunkiem. Zwykle nie zdajemy sobie sprawy z tego, jak wiele daje nam las. Jego bogactwo jest dla nas czymś naturalnym, nie zawsze jednak pamiętamy o racjonalnym korzystaniu z tych dobrodziejstw. W lesie, oprócz drewna, grzybów, jagód i innych wymiernych korzyści, szukamy spokoju i wytchnienia. Zmęczeni pędem życia, znużeni monotonią mijających dni, utrudzeni codzienną, wielogodzinną pracą, czerpiemy z niego siłę i spokój.

Dlaczego człowiek tak bardzo potrzebuje kontaktu z przyrodą? Pamiętam z dzieciństwa powiedzenie: „Las – ojciec nasz, my – dzieci jego, więc chodźmy do niego”. Korzystając z wszelkich darów lasu, powinniśmy traktować go z szacunkiem i czułością należną Rodzicowi. Tymczasem zaśmiecamy las, wywołujemy w nim pożary, rozjeżdżamy go samochodami. Skoro często mówimy, że człowiek jest częścią Natury, to dlaczego niszczyliśmy glebę, wody, powietrze, lasy? Niszczymy, zamiast racjonalnie nimi gospodarować. Musimy dostrzec i zrozumieć, jak ważne jest nasze odpowiedzialne postępowanie, m.in. wobec otaczających nas lasów. Pomoże nam w tym ten zeszyt. Postaram się wykorzystać moje wieloletnie doświadczenie leśnika i przyrodnika i zostanę Waszym przewodnikiem na ścieżce rozważań o współistnieniu lasu i ludzi.

Jarosław Szalata

246

INGERENCJA W PRZYRODĘ

①

Miasto nie jest odpowiednim miejscem dla dzików

Coraz częściej pomiędzy siedzibami ludzkimi widzimy leśne zwierzęta. Lisy zaglądają do osiedlowych śmietników, bobry pojawiają się w przydomowych ogródkach, a dziki ryją ziemię w miejskich parkach lub nadmorskich kurortach. Niektóre z dzikich zwierząt mogą stwarzać zagrożenie dla ludzi, a i dla nich samych wyprawa do miasta często kończy się boleśnie. Jest to sygnał, że człowiek wywiera niekorzystny wpływ na środowisko, zwłaszcza na las, który od wieków był dla dzikich zwierząt domem i miejscem schronienia.

---

②

Martwe zamienia się w żywe

Człowiek z lasem jest ściśle związany od pradziejów, eksploatuje las i przetwarza czerpane z niego surowce. W dalekiej przeszłości lasy rosły i odnawiały się bez ingerencji człowieka, a na obumierających drzewach wyrastały nowe pokolenia dębów, świerków, sosen...

Kilka tysięcy lat temu ludzie zaczęli przeobrażać przyrodę – uprawiać rośliny, hodować zwierzęta. Znane nam dziś lasy, z których staramy się korzystać racjonalnie, stały się powszechne dopiero na początku minionego stulecia.

---

③

„Wielkie Grzybobranie” – festyn w Długosiodle organizowany przez leśników

Od niedawna społeczna świadomość roli lasu wzrasta. Ogromna w tym zasługa leśników, którzy – oprócz zarządzania i gospodarowania zasobami leśnymi – stoją na straży racjonalnego korzystania z bogactw lasów.

Leśnicy współpracują z licznymi instytucjami, stowarzyszeniami i organizacjami, których celem jest ochrona przyrody. Nieustannie uczą, jak korzystać z lasu, by szanować jego prawa.

①

②

③

④

Bielik uratowany przez leśników z Nadleśnictwa Trzciel

Karczując i wypalając las, ludzie zdobywali teren pod swoje siedziby i pola uprawne. Wylesienia powodują zmiany klimatu i stosunków wodnych, wpływają także na skład gatunkowy (np. tur zniknął bezpowrotnie z naszych kniei w XVII w.). Niestety, kłusownictwo wciąż zagraża niektórym gatunkom – jest przykładem szkodliwego wpływu człowieka na las.

Współpracując z przyrodnikami i myśliwymi, leśnicy odtwarzają zagrożone populacje zwierząt (np. rysia i głuszca) oraz roślin (m.in. cisa). Od 2010 r. Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Dzikich Zwierząt „Sokół” z Włocławka prowadzi program przywracania sokoła wędrownego w czterech nadleśnictwach. Dzięki obrazom z kamer, udostępnionym na stronie internetowej Lasów Państwowych (www.lasy.gov.pl), można obserwować efekty ochrony bielików i żubrów w nadleśnictwach Dobrocin i Browsk.

⑤

Przejście dla zwierząt nad autostradą

Z lasów korzystają ludzie, ale przede wszystkim musi być w nich miejsce dla zwierząt. Leśnicy doskonale o tym wiedzą. Cierpliwie starają się o to, aby istniała wolna od ludzi przestrzeń, niezbędna do spokojnego życia dzikich zwierząt.

Każdą inwestycję poprzedza ocena wpływu na środowisko. Dzięki temu można zaprojektować m.in. bezpieczne przejścia dla zwierząt nad autostradami, tak aby nie zmieniać zwyczajów mieszkańców lasu i ich szlaków migracji.

⑤

! ZADANIA

- ① Wyjaśnij znaczenie pojęć: „las” i „drzewostan”. (Podgórska T., Sierota Z. 2010)
- ② Znajdź w swojej okolicy fragment lasu najmniej zmieniony przez człowieka i opisz go.

UWAGA, CZŁOWIEK!

⑥

Quad pędzący duktem

Wiedza jest potrzebna do zapewnienia bezpieczeństwa człowiekowi odpoczywającemu w lesie, ale także do zagwarantowania trwałości lasom, które często trzeba chronić przed człowiekiem. Należy przyznać ze smutkiem, że człowiek jest największym zagrożeniem dla lasu.

Każdy z nas inaczej korzysta z lasu. Dla niektórych ludzi najwspanialszą muzyką jest szum drzew i śpiew ptaków, inni natomiast uwielbiają ryk pędzącego duktem motocykla lub quada.

⑦

Psa w lesie nie wolno spuszczać ze smyczy!

Wszyscy znajdujemy w lesie coś ciekawego dla siebie, a także dla czworonożnych pupili, których zabieramy ze sobą do lasu po to, by zapewnić sobie bezpieczeństwo, a psu niezbędny ruch. Pies jest drapieżnikiem, potrafi więc zabijać inne zwierzęta, dlatego w lesie nie wolno spuszczać go ze smyczy.

Korzystajmy z lasu zgodnie z prawem i wyobraźnią. Pamiętajmy, że jesteśmy w nim gośćmi zobowiązaniymi do szacunku wobec gospodarzy – mieszkańców lasu.

⑧

Wędrówki konne w lesie to atrakcyjna forma rekreacji

Leśnicy oznakowali ponad 20 tys. km szlaków pieszych, 4 tys. km tras rowerowych i 7 tys. km szlaków konnych. Po co zatem wjeżdżać rowerem na śródleśną wydmy, niszczyć końskimi kopytami małe drzewka na odnowionym zrębie lub rozjeżdżać strome stoki w bukowym lesie?

Szlaki i ścieżki przyrodnicze zapewnią atrakcyjny pobyt w lesie i uchronią przed ryzykiem zabłądzenia. Wystarczy poruszać się wyznaczoną trasą i korzystać z informacji zamieszczonych na tablicach, które znajdują się zwykle w obiektach turystycznych. W Lasach Państwowych przygotowano ponad 5 tys. takich obiektów (m.in. pól biwakowych, miejsc biwakowania i parkingów leśnych).

⑥

⑦

⑧

9

Mały daniel

Chętnie fotografujemy napotkane w lesie zwierzęta, zwłaszcza ptaki rzadkich gatunków. Nie odsłaniajmy jednak znalezionej gniazda, aby łatwiej je sfotografować, bo przerażony ptak opuści lęg, który stanie się łatwym łupem drapieżnika. Małe sarenki czy zajęczki to żywe dzikie zwierzęta. Dlatego nie zabierajmy ich z lasu, lecz podziwiamy je z daleka, zachowując przy tym ciszę. Wtedy las sam odkryje przed nami swoje tajemnice.

Zapoznajmy się wcześniej z trasą wyprawy i atrakcjami przyrodniczymi. Ułatwią to informacje zamieszczone na stronie internetowej każdego nadleśnictwa (www.lasy.gov.pl).

10

Smak leśnej maliny zachwyci każdego

Okolo 34% osób pytanych o to, jak często bywają w lesie, odpowiada, że często, 38% – że okazjonalnie, a 28% – że do lasu nie chodzi wcale. Wynika z tego, że ponad jedna czwarta Polaków nie odczuwa potrzeby korzystania z dobrodziejstw lasu. Zapewne tylko dlatego, że nie mieli oni okazji tych dobrodziejstw poznać.

Warto skorzystać z oferty edukacyjnej i turystycznej Lasów Państwowych, aby poznać skarby natury. Znając las, nie bądźcie się go świadomie krzywdzić.

11

Poszukiwacz skarbów w lesie

W lesie można spotkać wiele pamiątek historycznych: przydrożne krzyże i kapliczki, dawne cmentarze, ruiny starych domostw. Czasem ludzie próbują szukać skarbów lub pamiątek militarnych ukrytych pod ziemią. Nie dość, że mogą znaleźć „zardzewiałą śmierć” (niewybuchy), pozostającą w ziemi od czasów wojny, to jeszcze niszczą fragment lasu. Rozkopywanie gleby w lesie jest wykroczeniem karanym grzywną.

ZADANIA

- 1 Zapoznaj się z artykułem 29. Ustawy o lasach i oceń, czy dobrze rozwiązano w nim kwestię wjazdu do lasu i parkowania pojazdów.
- 2 Przygotuj listę argumentów przemawiających za ustawianiem szlabanów na drogach leśnych, które nie są udostępnione do ruchu, i przeciw ich ustawianiu. Przedstaw swoją opinię na ten temat.

OGIEŃ OKRYWA LAS ŻAŁOBĄ

12

Pożar lasu to katastrofa

Pożary są głównym zagrożeniem dla lasów. Za ich powstanie w 90% wypadków odpowiadają ludzie, którzy łamią zasady bezpieczeństwa, umyślnie podpalają las lub wypalają suche trawy w jego sąsiedztwie. Ogień szybko ogarnia ogromne połacie lasu, doszczętnie niszcząc to, co przez wieki stworzyła przyroda.

Po pożarze las odradza się bardzo długo. Warto pamiętać, że zagrożenie pożarowe polskich lasów należy do największych w Europie.

13

Dziś znów jest tam zielono

W Polsce największe pożary lasów zdarzyły się w 1992 r. Na Śląsku, w nadleśnictwach Rudy Raciborskie, Rudziniec i Kędzierzyn spłonęło wówczas ponad 9 tys. ha, a w Puszczy Noteckiej, w nadleśnictwach Wronki i Potrzebówice – blisko 6 tys. ha lasu. W ciągu czterech dni gaszenia pożaru na Śląsku zginęło dwóch strażaków, a wielu zostało rannych; spłonęło 15 wozów strażackich i mnóstwo innego sprzętu. Po raz pierwszy masowo użyto samolotów gaśniczych (27 samolotów PZL Dromader i cztery śmigłowce), które zrzuciły bomby wodne na czoło pożaru. Zniszczeniu uległo prawie 1 mln m³ drewna.

Usuwanie skutków pożaru w Rudach Raciborskich i odradzanie się przyrody trwało długo. Przez lata obserwowano powrót lasu. Dziś znów tam jest.

14

Pożar zabija i zamienia zielone w czarne

Pożar to największa katastrofa, jaka może się zdarzyć w ekosystemie leśnym. W brutalny sposób ulega zagładzie niemal całe środowisko, a do atmosfery przedostają się tysiące ton szkodliwych tlenków węgla. Całkowicie się spala warstwa życiodajnej próchnicy, wykształcająca się przez lata w glebie leśnej, a wraz z nią ginie przebogaty świat mikroorganizmów niezbędnych do utrzymania równowagi biologicznej.

Na skutek pożaru gleba jałowuje i staje się podatna na erozję. Odbudowywanie jej struktury i przywracanie w niej życia trwa wiele lat.

12

13

14

15

15

Ogień niesie śmierć leśnym organizmom

Ogień uśmierca wiele zwierząt bezkręgowych, m.in. dżdżownice, które przez swoją aktywność ruchową, pobieranie pokarmu oraz wydalanie pozytywnie wpływają na strukturę gleby i jej właściwości, oraz pająki, wiję, a także rozmaite owady. Podczas pożaru giną także bakterie i grzyby rozkładające masę organiczną, mrówki zjadające resztki roślinne i zwierzęce (jedna kolonia mrówek niszczy ponadto do 4 mln owadów rocznie). Giną również biedronki oraz trzmiele i pszczoły – owady zapylające kwiaty.

Płomienie zabijają wiele organizmów rzadkich i chronionych. Czarne pożarzysko pokrywa się szybko jedynie pospolitą roślinnością zielną.

16

16

W pożarze lasu giną lęgi ptaków

Śmierć w płomieniach czyha na ptaki zarówno w polu, jak i w lesie. Niszczony są miejsca lęgowe wielu gatunków ptaków gnieźdzących się na ziemi, w warstwie krzewów, w dziuplach i koronach drzew. Płoną również gniazda już zasiedlone, ze złożonymi jajami lub pisklętami.

Pożar radykalnie zmienia środowisko życia ptaków. Tam, gdzie dotychczas gniazdowały, np. w dnie lasu, długo ich nie zobaczymy.

17

17

Ogień zabija chronione zaskrońce

W płomieniach lub na skutek działania wysokiej temperatury giną również zwierzęta kręgowce: gady (węże, żółwie, jaszczurki), płazy (żaby, ropuchy, kumaki), ssaki małe (krety, ryjówki, jeże, badylarki) i duże (zająca, lisy, borsuki, sarny, jelenie i dziki).

Każdy z nas powinien dobrze poznać zagrożenia związane z pożarem lasu, aby nie stać się jego przyczyną.

!

ZADANIA

1

Wyszukaj w internecie informacje o jednym z dużych pożarów lasu w Polsce. Zwróć uwagę na jego przyczyny i straty, jakie spowodował.

2

Podaj możliwie dużo przykładów zachowań człowieka grożących pożarem lasu.

LEPIEJ ZAPOBIEGAĆ, NIŻ GASIĆ

18

Jak okiem sięgnąć – sosna

Wśród siedlisk polskich lasów dominują siedliska borowe, więc w sadzie gatunkowym drzewostanu przeważa sosna. Dlatego polskie lasy uważa się za jedno z najbardziej palnych w Europie. Istotny jest także wiek drzewostanów, ponieważ łatwiej o pożar w młodniku sosnowym niż w zróżnicowanej gatunkowo i wiekowo puszczy. Leśnicy stopniowo przebudowują lasy, zwiększając w nich udział gatunków liściastych. Zrezygnowali ze stosowania tzw. ognia technologicznego, czyli wypalania gałęzi na zrębach.

Prowadząc racjonalną gospodarkę leśną połączoną z profilaktyką przeciwpożarową, leśnicy podejmują wiele przemyślanych działań w celu zapobiegania pożarom.

19

Pasy ziemi i świeżej zieleni chronią las przed pożarem

Tam, gdzie istnieje zagrożenie pożarem, np. przy trasach komunikacyjnych, wokół miast, zakładów przemysłowych czy miejsc wypoczynku, zakłada się pasy przeciwpożarowe – biologiczne lub zmineralizowane. **Pasy biologiczne** to odpowiedniej szerokości fragmenty drzewostanów liściastych, które odgradzają bory sosnowe od zagrożeń oraz nie dopuszczają do rozwoju traw i wrzósów w dnie lasu.

Pasy zmineralizowane powstają w wyniku wyorania pługiem ciągnikowym bruzdy o szerokości 4 m, oddzielającej las od obszaru stanowiącego bezpośrednie zagrożenie. Z takiego pasa usuwa się materiały łatwopalne, np. suche gałęzie.

Pasy przeciwpożarowe chronią las przed nieodpowiedzialnym zachowaniem ludzi, pożar bowiem często zaczyna się od niedopałka papierosa lub wyrzuconej w trawę zapalki.

20

Dojazdy pożarowe trzeba przygotowywać wcześniej

Las zabezpiecza się przed pożarem już w czasie projektowania nowej uprawy. Miejsca zagrożone ogniem obsadza się gatunkami liściastymi, planuje się odpowiednią szerokość dróg i linii oddziałowych. Ich stan ma ogromne znaczenie dla dojeżdżającego do pożaru wozu straży pożarnej.

18

19

20

21

W każdym nadleśnictwie znajdują się, oznakowane w terenie i na mapie, drogi pożarowe oraz punkty czerpania wody.

21

Lasy chroni przed pożarami także lotnictwo

System szybkiego wykrywania pożarów i alarmowania istnieje w każdym z 430 nadleśnictw. Składa się on z kamer cyfrowych, punktów alarmowo-dyspozycyjnych (z obserwatorami), sprzętu łączności oraz samochodów gaśniczych i patrolowo-gaśniczych. Z powietrza las patrolują śmigłowce i samoloty, w razie potrzeby uczestniczące w gaszeniu pożaru.

Po zauważeniu dymu obserwatorzy ustalają miejsce powstania pożaru, oceniają zagrożenie i informują o nim odpowiednie służby.

22

22

Czy uda się zatrzymać pożar przed lasem?

Po odebraniu informacji z punktu alarmowego zwykle leśnicy jako pierwsi docierają na miejsce pożaru. Oceniają sytuację i za pośrednictwem punktu dyspozycyjnego organizują akcję gaśniczą.

Szybka reakcja i gotowość do natychmiastowego działania są bardzo istotne w zapobieganiu pożarom.

23

23

Leśnicy dzielą się z młodzieżą wiedzą o pożarach

Niemal 43% pożarów powstaje w wyniku podpałek, a 33% – z powodu nieostrożności ludzi, np. wypalania suchych roślin.

Leśnicy zajmują się czynną ochroną przyrody, m.in. oceną zagrożeń. Wiele czasu poświęcają na przekonywanie ludzi do głębokiego sensu powiedzenia: „Las rośnie wolno, lecz płonie szybko”.

! ZADANIA

- 1 Opowiedz, w jaki sposób i komu zgłosisz zauważony pożar lasu.
- 2 Zaproponuj sposób upowszechnienia hasła „Chroń las przed pożarem”.

RATUJMY SKOWRONKI

24

Pod pomnikowym dębem w rezerwacie „Czarna Droga” (woj. lubuskie)

Pierwsze rozporządzenie wynikające z troski o przyrodę wydano w Chinach już ponad 3100 lat temu. Dotyczyło ono „zachowania cenniejszych drzew, niektórych lasów i polepszenia gospodarki leśnej”.

Przyrodę należy chronić nie tylko systemem nakazów i zakazów. Zdają sobie z tego sprawę leśnicy, którzy starają się uświadomić społeczeństwu, że działalność człowieka może negatywnie wpływać na lasy.

.....

25

Obszary sąsiadujące z lasem są z nim związane

Duże znaczenie dla lasu ma współpraca leśników z rolnikami, samorządami, różnymi służbami oraz instytucjami.

Każdy z nas wywiera wpływ na las, nawet go nie odwiedzając. Może to być wpływ szkodliwy, np. emisja spalin, lub korzystny, służący trwałości lasów i różnorodności biologicznej.

.....

26

Leśnicy rozdrabniają gałęzie na zrębie

W lasach od lat nie spala się gałęzi i pozostałości zrębowych, ale rozdrabnia się je, by zwrócić biomasę przyrodzie i użyźnić glebę.

.....

27

Wypalanie traw zmusza strażaków do nieustannych akcji gaśniczych

Wypalanie łąk i nieużytków, spalanie trawy i pozostałości roślinnych są zabronione na mocy m.in. Ustawy o ochronie przyrody oraz Ustawy o lasach. Proceder wypalania jest piętnowany również przez Unię Europejską.

24

25

26

27

Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, zawierający zbiór przyjaznych środowisku praktyk rolniczych, zobowiązuje rolników do poszanowania prawa i uczy ograniczania niekorzystnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze.

28

Kampanię „Ratujmy skowronki” wspierają różne środowiska

Od lat prowadzi się w Polsce kampanię „Ratujmy skowronki”, której celem jest uświadomienie ludziom skutków pożarów w środowisku przyrodniczym. To przykład trwałej współpracy leśników, strażaków, przyrodników, samorządowców i mediów.

Efekty kampanii „Ratujmy skowronki” i podobnych akcji informacyjnych już widać, bo z każdą wiosną jest coraz mniej spalonej ziemi.

29

Inauguracja kampanii „Sadzimy 500 milionów drzew” przygotowanej przez Lasy Państwowe i Fundację Ekologiczną ARKA

Kampania „Lasy Państwowe – zapraszamy” ma wielu zwolenników. Są oni świadomi, że należy nie tylko rozsądnie korzystać z lasu, ale też czynnie go chronić. Oprócz głośnych akcji „Sprzątanie Świata”, „Dzień Ziemi” i programów ratowania głuszca, rysia i zubra, podejmuje się działania lokalne.

Coraz więcej gmin, sołectw i wsi chce chronić „swój” las oraz zachować piękno przyrody w nie pogorszonym stanie. W większości takich działań uczestniczą leśnicy.

28

29

! ZADANIA

- 1 Przygotuj projekt plakatu informującego o szkodliwości wypalania suchych traw.
- 2 Dowiedz się, w których miesiącach jest największe zagrożenie pożarami w lasach. W razie potrzeby zwróć się z pytaniem do najbliższego nadleśnictwa.

TYSIĄC WAGONÓW ODPADÓW ZASYPUJE LASY

30

Śmieci w lesie irytują

Leśnicy zachęcają do korzystania z uroków leśnego wypoczynku i przygotowują wiele urządzeń ułatwiających kontakt z lasem. Wraz z człowiekiem w lesie pojawia się mnóstwo śmieci! Ich widok irytuje każdego, kto las szanuje, szczególnie zaś cierpliwych zwykle leśników.

Lasy są naszą wspólną własnością i dobrodziejstwem, a jednak zalegają w nich sterty odpadów. To plaga, z którą trzeba walczyć. Przede wszystkim nie śmieć!

31

Skraj lasu przy osiedlu nie musi tak wyglądać!

Każdego roku leśnicy usuwają z lasów około 140 tys. m³ odpadów. Aby je załadować, potrzeba aż tysiąca wagonów kolejowych! Problem odpadów szczególnie dotyczy terenów w pobliżu dużych miast i popularnych tras komunikacyjnych, ale występuje praktycznie wszędzie.

31

32

Wspólnie dbajmy o obiekty turystyczne przygotowane przez leśników

Do niedawna 25–30% gospodarstw domowych w Polsce nie płaciło za wywożenie odpadów. Leśnicy mają nadzieję, że dzięki rozpoczętej w lipcu 2013 r. „rewolucji śmieciowej” nie będą musieli każdego roku wydawać niemal 16 mln zł na likwidację nielegalnych wysypisk.

Miejsca postoju i leśne parkingi są często traktowane jak wysypiska śmieci lub składowiska odpadów. Możesz pomóc to zmienić i wesprzeć leśników w ich trosce o czyste środowisko.

32

33

33

Nie chcemy takiej „telewizji” w lesie

Gospodarstwa domowe płacą za wywóz odpadów, ale za ich usuwanie odpowiedzialne są gminy. Na ich koszt wywozi się zużyty sprzęt elektryczny i odpady wielkogabarytowe (niemieszczące się w pojemnikach). Oczyszczanie lasów ze śmieci i zużytego sprzętu odbywa się na koszt nadleśnictw.

34

34

Wędkarze powinni dbać o czystość środowiska

Niechłubne ślady działalności ludzkiej widać nad wodami; brzegi rzek i jezior są usłane puszkami i butelkami. Las jest jednak najbardziej zaśmiecany w czasie wysypu grzybów. Leśną ciszę nieustannie mącą okrzyki nawołujących się grzybiarzy i warkot ich samochodów. Po takich użytkownikach lasu często zostają śmieci i zniszczone runo leśne.

Nie chcemy oglądać śmieci w lesie i nad wodą. Chcemy spokoju i ciszy, bo to dla niej wybieramy las na miejsce wypoczynku.

35

Marsz przeciwko zaśmiecaniu lasów z okazji „Dnia Ziemi” w Pszczewie (woj. lubuskie)

Każdego roku są organizowane akcje: „Dzień Ziemi” (w kwietniu) i „Sprzątnięcie Świata” (we wrześniu). Nie wystarczy jednak posprzątać dwa razy w roku, by wokół było czysto. Znacznie lepiej jest nie śmiecić! O tym mówią przy różnych okazjach także leśnicy.

W naszym wspólnym interesie należy zaprzestać zaśmiecania lasów. Wystarczy pamiętać, że wiele odpadów wyrzuconych do lasu (np. torebki foliowe lub plastikowe butelki) będzie leżeć w lesie przez wiele lat, nawet wtedy, gdy zabraknie na świecie osób, które je tam pozostawiły.

35

ZADANIA

1

Dowiedz się, jak należy prawidłowo pozbywać się niepotrzebnego sprzętu RTV i AGD.

2

Zachęć kolegów do wspólnego przygotowania, w porozumieniu z leśnikiem i przedstawicielami różnych organizacji, akcji sprzątnięcia fragmentu lasu. Omów to z rodzicami i zaproponuj nauczycielowi rozmowę na ten temat w szkole.

NIE WSZYSCY SZANUJĄ LAS

36

Jama wykopana w lesie niszczy przyrodę oraz zagraża ludziom i zwierzętom

W lesie można zobaczyć wiele przykładów szkodliwej działalności ludzi, m.in. tajemniczy „ktoś” wykopał sadzonki posadzone przez leśników na uprawie leśnej, a gdzie indziej wyciął fragment siatki z ogrodzenia chroniącego młode dęby. Pniak po ściętym drzewie, nakryty mchem lub ściółką, zamaskował złodziej drewna, a drzewo z obdartą korą i kawałkiem stalowej linki to dzieło kłusownika, który założył wnyki na zwierzyńnię.

W niektórych lasach warto uważnie patrzeć pod nogi, bo można wpaść do jamy wykopanej w miejscu nielegalnego pozyskiwania bursztynu lub torfu.

36

37

Połamane ławy i kosze na śmieci to częsty widok na leśnych parkingach

Dla turystów, grzybiarzy i innych użytkowników terenów leśnych leśnicy przygotowali wiele miejsc postoju pojazdów, gdzie można je bezpiecznie zaparkować. Wypoczynek ułatwiają zadaszone ławy i stoły. Leśne parkingi często noszą ślady umyślnych zniszczeń. Dewastowane są ławy, kosze na śmieci i tablice informacyjne.

37

38

„Graffiti” na leśnym parkingu

Po leśnych drogach nie wolno poruszać się samochodem, więc na niektórych z nich leśnicy ustawiają odpowiednie znaki i tablice informacyjne, a czasem także szlabany. Nie wszyscy to rozumieją i akceptują. W wielu miejscach wandalę dewastują nawet tablice z informacjami przydatnymi turystom, krzyże św. Andrzeja ostrzegające o przejazdach kolejowych czy drogowaskazy.

38

39

39

Miejsce wypoczynku – czy dla wszystkich?

Pozostawianie pustych opakowań i resztek żywności w miejscu pikniku powoduje, że w uroczym do niedawna zakątku leśnym nikt już nie chce wypoczywać.

Wandalowie byli ludem, który w V w. złupił Rzym. Nie przyniosło to korzyści ani Wandalom, ani Rzymianom. Pamięć o tym przetrwała. Od tamtych czasów bezmyślne niszczenie, niedające żadnych korzyści sprawcy dewastacji, jest nazywane wandalizmem. Jego przykłady widać także w lesie.

40

„Miejsce monitorowane”

Leśnicy, wspomagani przez najnowsze osiągnięcia techniki, coraz skuteczniej chronią las przed wandalami. W najbardziej zagrożonych miejscach są montowane kamery, które monitorują teren i rejestrują wykroczenia, co ułatwia wykrycie sprawców.

Kamery chronią las przed pożarami i szkodliwą działalnością ludzi. Ochroną lasu zajmują się wszyscy leśnicy, a wspomaga ich Straż Leśna.

41

Szkoły chętnie współpracują z leśnikami

Lasy są naszym wspólnym dobrem, dlatego leśnicy liczą na pomoc w ochronie przyrody wszystkich odwiedzających las. Wiele szkół współpracuje z leśnikami, np. w kołach terenowych Towarzystwa Przyjaciół Lasu. Służy to poprawie stanu lasów i kształtuje świadomość ekologiczną nie tylko młodego pokolenia.

Nie patrzmy bezradnie na zaśmiecających lasy, dewastujących urządzenia, kopiących grzyby, niszczących mrowiska i gniazda ptaków!

40

41

! ZADANIA

- 1 Wyjaśnij, czym zajmuje się Straż Leśna.
- 2 Przygotuj propozycję gazetki szkolnej poświęconej szkodnictwu w lesie.

LEŚNICY NIEUSTANNIE SPRZĄTAJĄ

42

Porządkowanie lasu sporo kosztuje

Każdego roku leśnicy naprawiają zniszczone urządzenia turystyczne i zbierają w lasach około 140 tys. m³ śmieci, ale to nie oznacza, że wszystko naprawili i posprząтали. Lasy Państwowe, zarządzające lasami w imieniu Skarbu Państwa, każdego roku wydają na porządkowanie lasów około 16 mln zł, a na prewencję i edukację w tym zakresie – prawie tyle samo.

Niszczenie i zaśmiecanie lasów to plaga, której nie można zaakceptować.

43

Leśnicy nie chcą zamykać lasu metalowymi szlabanami

Walka o czysty i niezniszczony las przypomina sprzątnięcie dużego budynku użyteczności publicznej: wciąż trwa w nim odkurzanie i szorowanie, ale nieustannie pojawiają się kolejni interesanci, którzy brudzą i śmieczą. Na tym się jednak kończy podobieństwo, budynek jest bowiem o określonej godzinie zamykany, gruntownie sprzątnięty, a kiedy już łni czystością, – otwierany.

Lasu zamknąć się nie da, ale można przestać go zaśmiecać i niszczyć. Dbajmy o zachowanie piękna przyrody, a także finanse, które można przeznaczyć m.in. na edukację oraz zagospodarowanie turystyczne lasów.

44

Uszkodzony podszyt to początek zmian w lesie

Podczas ścinki drzew, zrywki (wywożenia drewna) i niektórych prac pielęgnacyjnych dochodzi czasem do uszkodzeń drzew i gleby leśnej. Jest to cena wprowadzenia w lesie niezbędnych zmian, np. przebudowy monokulturowych drzewostanów i wzbogacania różnorodności biologicznej, a także pozyskiwania drewna.

42

43

44

45

45

Lasy RDLP Szczecin mają certyfikaty FSC i PEFC

Dbłość o las wynika z poczucia odpowiedzialności zawodowej leśników, a także z wielu aktów prawnych oraz *Zasad, kryteriów i wskaźników dobrej gospodarki leśnej w Polsce*, opracowanych przez międzynarodową organizację certyfikującą gospodarkę leśną – Forest Stewardship Council (FSC). Certyfikaty organizacji FSC i PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) poświadczają, że lasy są zarządzane zgodnie z przyjętymi zasadami na każdym etapie – od wysiania nasion w szkółce, przez wszelkie zabiegi hodowlane i ochronne, aż do wycinki i sprzedaży drewna. Certyfikat ma duże znaczenie dla odbiorców drewna. Świadczy też o dobrych relacjach leśników z lokalną społecznością.

46

46

Od nas zależy, czy las jest czysty

Wywożąc odpady do lasu, ludzie niszczą także niewielkie zbiorniki wodne i bagna, niezbędne do życia bezkręgowcom i płazom. W porzuconych puszkach i butelkach ginie wiele owadów; w wyrzucone bez troski zwoje siatki, kłęby drutu lub sznurków zaplątują się zwierzęta. O dzikich wysypiskach należy informować leśników.

47

Po pracy dla przyrody – odpoczynek przy ognisku

Sprzątanie lasów wzdłuż szlaków komunikacyjnych wspierają zarządy dróg, zapewniając wywóz przez pracowników leśnych odpadów zgromadzonych w workach przy drogach. W porządkowaniu terenów leśnych pomagają harcerze, a wokół śródleśnych jezior – wędkarze. Do sprzątania szczególnie chętnie angażuje się młodzież szkolna, która po zakończonej pracy, przy ognisku, słucha opowieści leśników. Wspólna praca łączy i buduje pozytywne relacje. Słowa uczą, przykłady pociągają.

47

! ZADANIA

- 1 Przygotuj projekt plakatu na temat szkodliwości porzuconych w lesie torebek foliowych, puszek, butelek i nylonowych sznurków.
- 2 Zachęć koleżanki i kolegów do wykonania szkicu mapy miejsc w lesie, w których wciąż pojawiają się śmieci. Przekażcie ją leśnikom z najbliższego nadleśnictwa.

W PRZYRODZIE NIC SIĘ NIE MARNUJE

48

Narodziny i śmierć drzew to zjawiska naturalne

Las to złożony, funkcjonujący jako całość organizm – ekosystem leśny. W ekosystemie następuje stały obieg materii, ponieważ każdy obumarty organizm powraca do obiegu dzięki reducentom (destruentom).

W ekosystemach leśnych w Polsce żyje około 30 tys. gatunków organizmów (ponad dwie trzecie krajowej flory, fauny i grzybów). Każdy element ekosystemu jest ważny i potrzebny, ale najbardziej widocznym i charakterystycznym elementem lasu są drzewa.

49

Krogulec zdobywa pokarm, polując na inne ptaki

W przyrodzie nie ma odpadów – są one ubocznym skutkiem działalności ludzkiej. W naturalnych ekosystemach materia wciąż krąży. Żaden skrawek mięsa w lesie się nie marnuje, bo szybko staje się np. karmą dla ptaków i ssaków lub mikroorganizmów, które wprowadzają go na powrót do obiegu.

Prawa przyrody czasem wydają się okrutne i ludzie próbują je zmieniać. W przyrodzie nie ma jednak daremnej śmierci; materia organiczna nigdy nie trafia do „przyrodniczego śmietnika”, bo takiego nie ma.

50

Obieg materii w przyrodzie

Głównym sprawcą zmian w obiegu materii w ekosystemach leśnych jest człowiek, a konkretnie – leśnik. Planowa gospodarka leśna i usuwanie drzew (producentów) ma ogromny wpływ na cały ekosystem. Drewno jest jednak tak doskonałym surowcem odnawialnym i ma tyle zastosowań, że praktycznie nie jest możliwe odejście od jego pozyskiwania. Leśnicy starają się jednak zmniejszać wpływ wycinania drzew na ekosystem leśny.

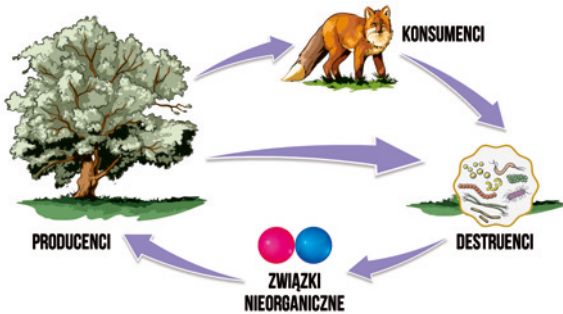
48

49

50

SCHEMAT OBIEGU MATERII W PRZYRODZIE

Na każdym zrębie pozostawia się do biologicznej śmierci grupy starych drzew (około 5% dojrzałego drzewostanu). Inne fragmenty lasu wyłącza się z cięć i zabiegów gospodarczych. Pomaga to w powstawaniu kolejnych pokoleń drzew.

51

Drzewa pozostawione na zrębie wciąż żyją dla przyrody

Czasem leśnicy spotykają się z zarzutami, że – pozostawiając przyrodzie dorodne drzewa, które usychają i rozpadają się – marnują cenny surowiec. W przyrodzie nic się jednak nie marnuje, bo z każdego martwego drzewa korzysta kilkadziesiąt innych gatunków, a rozkładające się drewno zasila glebę leśną w substancje odżywcze. Usuwane drzewa zastępuje się m.in. gatunkami biocenotycznymi, które kwiatami służą owadom leśnym, owocami – ptakom i innym zwierzętom, a opadłe z nich liście wzbogacają i chronią glebę.

Zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniają prawa natury, zachowanie równowagi biologicznej, a także potrzeby ludzi. Rolą leśników jest znalezienie złotego środka.

51

! ZADANIA

- 1 Wyjaśnij znaczenie terminu „gatunki biocenotyczne”. Omów rolę tych gatunków w biocenozie.
- 2 Zapytaj znajomego działkowicza, czy wytwarza kompost. Jeśli tak, porozmawiaj z nim o znaczeniu kompostu w uprawie roślin.

GRZYBIARZE, WĘDKARZE I HARCERZE

52

To wszystko z lasu

W starożytnym Rzymie bogiem lasów i pól był Sylwan. Strzegł on ogrodów, winnic, lasów i leśników, łączył w pewien sposób las i ludzkie gospodarstwa. Według dawnych wierzeń las był terenem nieoswojonym i obcym, podlegającym władzy ducha leśnego. Las wciąż jest tajemniczy i nieobłąskawiony, dlatego bezpieczniej jest korzystać z niego w towarzystwie innych osób.

.....

53

Leśnicy zapraszają

Gwałtownie rozwija się turystyka leśna (sylwaturystyka), chętnie korzystamy też – do woli i bezpłatnie – z leśnych owoców, ziół i grzybów. Ważna jest także sfera duchowa kontaktu z lasem, który bywa natchnieniem poetów, malarzy, rzeźbiarzy i fotografików.

W gospodarce leśnej czerpanie z bogactwa lasu, oprócz pozyskiwania drewna, to jego użytkowanie uboczne. W Polsce każdy może korzystać z lasu, ale powinien respektować obowiązujące prawo.

.....

54

Zgodnie z prawem

W Ustawie o lasach zapisano, że „*ruch pojazdem silnikowym, zaprzęgowym i motorowerem w lesie [także quadem – przyp. autora] dozwolony jest jedynie drogami publicznymi, a drogami leśnymi tylko wtedy, gdy są one oznakowane drogowskazami dopuszczającymi ruch po tych drogach*” (chodzi o drogowskazy informujące o kierunku dojazdu i odległości np. do ośrodka wypoczynkowego, parkingu leśnego czy miejscowości). Jeśli nie ma szlabanów i zakazów wjazdu, to zakaz też obowiązuje. Każde nadleśnictwo ma przygotowaną sieć parkingów leśnych oraz miejsc parkowania pojazdów i tylko tam można zostawiać samochody.

W Polsce nie ma jednolitego i czytelnego systemu oznakowania dróg publicznych biegnących przez lasy. Najlepiej stosować prostą zasadę: droga nieoznakowana nie jest dopuszczona do ruchu.

55

Raj dla grzybiarzy

Zbieranie grzybów jest ulubionym zajęciem wielu osób. Nie wolno ich jednak zbierać w uprawach o wysokości do 4 m, w drzewostanach nasiennych i na powierzchniach doświadczalnych, w ostojach zwierzyny, w większości rezerwatów i parków narodowych oraz na poligonach wojskowych. Ponadto niektóre gatunki grzybów podlegają ochronie.

56

Biwak w lesie to zdobywanie wiedzy przyrodniczej

Biwakowanie w lesie jest prawnie dozwolone tylko w miejscach wyznaczonych. Rozbicie namiotu w miejscu niedozwolonym grozi karą przewidzianą w Kodeksie wykroczeń. Nie można też rozpalać ogniska w lesie i jego pobliżu, poza miejscami wyraźnie do tego celu wyznaczonymi.

Nie każdy fragment lasu jest dostępny dla turystów, dlatego należy zwracać uwagę na tablice ustawiane w trosce o przyrodę, ale także o bezpieczeństwo turystów.

57

Szanujmy pracę leśników

Warto przygotować się do poznawania lasu, np. przeglądając stronę internetową Lasów Państwowych oraz portal www.czaswlas.pl. Organizatorzy imprez masowych urządzanych w lesie powinni pamiętać, że Ustawa o lasach wymaga uzyskania zgody właściciela lasu na ich przeprowadzenie (w wypadku lasu państwowego jest to nadleśniczy jako zarządca mienia Skarbu Państwa).

56

57

! ZADANIA

- 1 Poznaj grzyby gatunków chronionych i naucz się je rozpoznawać. Skorzystaj z internetu i dostępnych publikacji (np. *Zmiany w ochronie gatunkowej grzybów wielkoowocnikowych 2004–2014*, 2015).
- 2 Wyszukaj w internecie informacje o poprawnym, nieszkodzącym lasowi sposobie zbierania grzybów i zasadach zachowania się podczas grzybobrania.

GATUNKI OBCE

58

W Sudetach królowały kiedyś potężne buki

Podstawową umiejętnością i mądrością każdego leśnika hodującego las jest rozważne podpatrywanie i naśladowanie przyrody. Nie zawsze tak było – dopiero po pewnym czasie niektóre decyzje leśników okazywały się błędne, np. w Sudetach na miejscu bukowych lasów, wyciętych na potrzeby pobliskich hut, na przełomie XIX i XX w. posadzono gatunek obcy – świerk alpejski.

58

59

Szyszka sosny – źródło nasion do hodowli nowych borów

Wieloletnie doświadczenia potwierdziły, że nasiona i sadzonki pochodzące z odległych regionów nie gwarantują udanych odnowień lasu. Leśnicy zaczęli więc pozyskiwać rodzime nasiona. Przy zakładaniu nowych upraw leśnych kierują się optymalnym wykorzystaniem możliwości siedlisk, sadząc różne, odpowiadające glebie i warunkom przyrodniczym gatunki rodzimych drzew i krzewów, a unikając sadzonek obcego lub nieznanego pochodzenia.

59

60

Czeremcha amerykańska

Skutki dawnych eksperymentów to występujące w lasach obce gatunki: sosna Banksa, sosna czarna i wejmutka, daglezja oraz dąb czerwony. Spotyka się też łany czeremchy amerykańskiej zagłuszającej inne krzewy i małe drzewa, a sadzonej kiedyś jako gatunek biocenotyczny.

Inny przykład to barszcz Sosnowskiego sprowadzony z Kaukazu do północno-zachodniej Rosji, a pod koniec lat 50. XX w. – do Polski. Roślina ta wywołuje bardzo silne poparzenia, dlatego nie należy jej dotykać i zbliżać się do niej w upalne dni.

60

61

Szop pracz jest w Polsce gatunkiem obcym

W Polsce żyją pochodzące z Ameryki Północnej szopy pracze, norki amerykańskie, które wytępiły rodzimą norkę europejską, a także jenoty przybyte ze wschodu. Od kwietnia 2012 r. import, przetrzymywanie i sprzedaż 36 gatunków

61

zwierząt obcych uznanych za inwazyjne wymaga specjalnego zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska.

Obce gatunki nie mają wrogów naturalnych, więc szybko się rozprzestrzeniają, a przyroda potrzebuje wielu lat, aby dostosować się do nowych elementów w jej składzie.

62

Norka amerykańska

Wiele kłopotliwych dla rodzimej przyrody zwierząt pochodzi z prywatnych hodowli i likwidowanych ferm. Dlatego w polskich lasach żyje wiele norek i szopów – bezlitosnych wrogów rodzimych ptaków i małych ssaków.

Ludzie pozbywają się czasem trzymany w domu pajaków, żółwi, ryb, a nawet krokodyli i węży, wypuszczając je do lasu lub rzeki. Może to mieć katastrofalne skutki dla przyrody.

63

W lesie coraz częściej można spotkać piękne daniela

Są też przykłady gatunków obcych, które nie zagrażają naszej przyrodzie, więc traktujemy je jak swoje; są wśród nich: kasztanowiec i robinia akacjowa, zwana akacją, a ze zwierząt – daniel, który jest przybyszem z Azji. Niektóre gatunki obce mogą się okazać bardzo ekspansywne, a nawet inwazyjne. Dlatego potrzeba świetnej znajomości praw przyrody, aby eksperymentować z nowymi gatunkami. Wiele z nich na stałe zostanie w naszych lasach, ale nie wolno dopuścić do tego, aby stało się to kosztem gatunków rodzimych.

62

63

! ZADANIA

- 1 Wyjaśnij znaczenie terminu „gatunek ekspansywny” w odniesieniu do gatunków obcych i gatunków rodzimych.
- 2 Zapoznaj się ze stroną internetową Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. W zakładce „Ochrona gatunków i siedlisk” – w materiałach promocyjnych, a potem edukacyjnych – odszukaj folder „Nie pozbywaj się inwazyjnych gatunków obcych” oraz scenariusz nr 1 zajęć. Wypełnij samodzielnie zamieszczoną tam kartę pracy. Zaproponuj nauczycielowi przeprowadzenie zajęć opartych na scenariuszach nr 1 lub nr 2.

CHODZI LISEK KOŁO DROGI

64

Wiele borsuków ginie na drogach i torach kolejowych

Lotniska, ruch na drogach i ogrodzone szlaki komunikacyjne ułatwiają życie ludziom, ale wywierają niekorzystny wpływ na przyrodę. Pod kołami pojazdów giną zwierzęta, o samochody rozbijają się owady i ptaki, a czasem dochodzi do poważnych kolizji z łosiem, dzikiem lub wilkiem.

64

65

Uwaga! Zwierzyna na drodze

Podróżując, zwłaszcza drogami lokalnymi, przez lasy i pola należy uważać na zwierzęta. Nocą widać ich świecące oczy w przydrożnej trawie. Warto pamiętać, że za jednym zwierzęciem podążają następne. Zawsze trzeba być ostrożnym i przewidującym, szczególnie na przełomie lata i jesieni, bo wtedy zwierzęta intensywnie żerują, gromadząc zapasy na zimę bądź wychowując młode.

Przetrawanie lokalnej populacji jeży, borsuków czy ropuch często zależy od naszej przeczności.

65

66

Chodzi lisek koło drogi...

Każdego roku na drogach ginie wiele zwierząt. Korzystają z tego żerujący przy drogach naturalni sanitariusze. Wcześniej rano trasy wzdłuż dróg patrolują kruki, z drzew wypatrują zdobyczy myszołowy, a lisy wędrują koło dróg i zbierają szczątki zwierząt – ofiar kolizji.

Zachowajmy szczególną ostrożność, widząc przy drodze lisa czy myszołowa, bo i one mogą zginąć pod kołami.

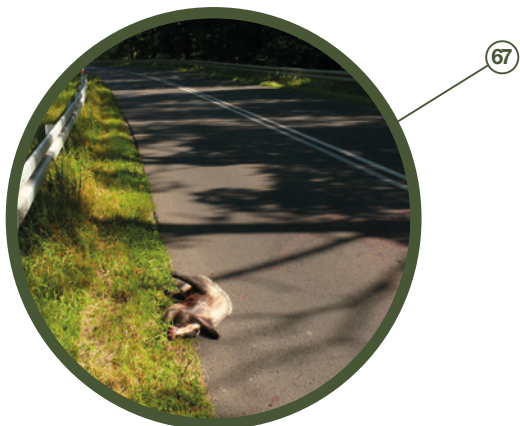
66

67

Potrąconym zwierzęciem trzeba się zająć

Po potrąceniu zwierzęcia kierowca powinien zawiadomić służby weterynaryjne i policję. Obowiązek usunięcia zwierzęcia z drogi spoczywa na zarządcy drogi i gminie. Na odszkodowanie może liczyć tylko kierowca mający polisę AC (autocasco)

lub uszkodzony w wyniku kolizji ze zwierzęciem łownym w trakcie polowania (dzikie zwierzęta łowne są własnością Skarbu Państwa, który nie odpowiada za takie szkody).

68

Nie dotykajmy dzikich zwierząt

O leżącym przy drodze lub w lesie rannym lub chorym zwierzęciu należy powiadomić właściwy urząd gminy. Zgodnie z Ustawą o utrzymaniu porządku i czystości, gminy mają obowiązek opieki nad bezdomnymi zwierzętami oraz zapewnienia im schronienia i opieki weterynaryjnej. Gmina może liczyć na pomoc Polskiego Związku Łowieckiego (do współdziałania z samorządem i do troski o zwierzęta zobowiązuje go Ustawa Prawo łowieckie) oraz leśników.

Nie wolno dotykać chorych zwierząt! Fachowej pomocy udzielą im wezwane służby.

69

Zgłoś znalezienie martwego zwierzęcia

Jeśli znajdziesz w lesie martwe zwierzę lub jego szczątki (niezależnie od tego, czy jest to zwierzę domowe czy leśne), powiadom o tym urząd gminy i nadleśnictwo, Leśnicy sprawdzą przyczynę śmierci zwierzęcia, a w razie potrzeby wezwą inne służby, np. inspekcję weterynaryjną.

Zwierzęta pojawiają się na wielu drogach, szczególnie na przecinających ich odwieczne szlaki migracyjne. Trzeba pamiętać, że były tam wcześniej niż drogi.

! ZADANIA

- 1 Sprawdź, gdzie znajduje się najbliższy punkt opieki nad chorymi i rannymi zwierzętami leśnymi, chronionymi i łownymi.
- 2 Zapytaj w swoim urzędzie miasta (gminy), jak rozwiązano problem usuwania martwych zwierząt oraz opieki nad zwierzętami bezdomnymi i chorymi.

LEŚNIK, STRAŻAK – DWA BRATANKI

70

Leśnicy aktywnie uczestniczą w życiu lokalnych społeczności

Do zadań leśników należą przede wszystkim pielęgnacja, ochrona i odnawianie lasu oraz pozyskiwanie drewna w taki sposób, by lasy mogły pełnić wszystkie swoje funkcje (gospodarcze, społeczne i ochronne) nie tylko obecnie, ale i w przyszłości. W pracy leśników bardzo ważne są także zadania edukacyjne.

71

Logo Lasów Państwowych widać podczas wielu imprez

Od ponad 90 lat istnieje w Polsce państwowa jednostka organizacyjna nosząca obecnie nazwę Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. W imieniu Skarbu Państwa PGL Lasy Państwowe zarządza lasami o powierzchni ponad 7 mln ha.

W Polsce własnością publiczną są przede wszystkim lasy zarządzane przez PGL Lasy Państwowe (77,1%). Niewielki odsetek (łącznie 3,8%) stanowią lasy w granicach parków narodowych oraz należące do gmin i pozostałe lasy publiczne. Do prywatnych właścicieli należy 19% lasów.

72

Strażacy i leśnicy często pracują razem

W rankingach zaufania społecznego zawód leśnika od kilku lat zajmuje drugie miejsce. Bardziej niż leśnikom ludzie ufają tylko strażakom. Obie te wysoko cenione profesje coś łączy – to właściwie nie zawody, lecz służba wymagająca poświęcenia. Osoby wykonujące te zawody są nie tylko strażnikami lasu i gaszącymi pożary, ale także prowadzą działalność profilaktyczną i edukacyjną.

Wysokie zaufanie społeczne, jakim cieszą się leśnicy i strażacy, jest potwierdzeniem ich dobrej pracy.

70

71

73

Wspólne ćwiczenia leśników i strażaków

W Polsce ponad 30 tys. osób pracuje w Państwowej Straży Pożarnej, ponadto 650 tys. strażaków to ochotnicy zrzeszeni w 16 tys. jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej. Współpracuje z nimi 25 tys. pracowników PGL Lasy Państwowe.

Wspólne ćwiczenia leśników i strażaków są bardzo ważnym elementem ochrony lasów – doskonałą umiejętnością współpracy w czasie gaszenia pożarów.

72

73

! ZADANIA

- 1 Dowiedz się, w którym roku powstało PGL Lasy Państwowe i kto był jego pierwszym dyrektorem. Skorzystaj z informacji zamieszczonych na www.lasy.gov.pl w zakładce „Historia”.
- 2 Zdobądź informacje o leistości Polski, powierzchni lasów ogółem oraz powierzchni lasów zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe.

POZNAJ I POKOCHAJ LAS

74

Polskie lasy są piękne przez cały rok

Ludzie przyczynili się do zmian klimatu i stosunków wodnych oraz przekształcenia naturalnej roślinności. Nieumiejętne lub rabunkowe korzystanie z lasu przyniosło wiele niekorzystnych zmian w środowisku. Minęło sporo czasu, zanim zaczęto o lasy dbać i zwracać uwagę na ich funkcje: ochronne, społeczne i gospodarcze.

74

75

Przyroda inspiruje

Dla wielu ludzi lasy są miejscem pracy i źródłem fascynacji oraz inspiracji artystycznych. Zadziwiają przyrodników, przyciągają turystów. Są cennym dziedzictwem, które powinniśmy zachować dla przyszłych pokoleń, by mogły one cieszyć się ich pięknem. Zapewne tak będzie, bo polska gospodarka leśna jest wzorem dla Europy.

Warto oderwać się od komputera czy telewizora, aby poznać i pokochać las.

75

76

Kapliczka w lesie zachowana przez leśników Nadleśnictwa Trzciel

Wędrówki leśnymi ścieżkami skłaniają do refleksji nie tylko nad pięknem przyrody, ale także nad historią. W lasach zachowały się cmentarze różnych wyznań, kamienie milowe i stare kamienne drogowaskazy. Są tam też kapliczki, krzyże przydrożne, głazy z tajemniczymi inskrypcjami, fundamenty dawnych domostw.

76

77

Ludzie z różnych środowisk działają razem na rzecz przyrody

W ochronie lasów wzajemnie wspierają się leśnicy, przyrodnicy, organizacje pozarządowe, lokalne społeczności oraz władze samorządowe wszystkich szczebli. Na rzecz przyrody działają organizacje światowe, m.in. Greenpeace i Fundacja WWF. W Polsce od 1928 r. istnieje Liga Ochrony Przyrody.

77

78

79

78

Leśnicy potrafią zainteresować ludzi sprawami lasu

Mnogość społecznych organizacji chroniących przyrodę oraz zaangażowanie lokalnych samorządów świadczą o tym, że doceniamy przyrodę. Bardzo wartościowe są inicjatywy lokalne pod hasłem „Myśl globalnie, działaj lokalnie”.

Strony www.bloglesniczego.erys.pl i www.lesniczowka.blox.pl odwiedzane są około 150–200 tys. razy w miesiącu.

Ile osób odwiedza każdego miesiąca polskie lasy i czerpie z nich życiodajną energię – wiedzą tylko lasy.

79

Zaprzyjaźnij się z eRysiem

W sprawy lasu angażuje się wiele osób. Można się o tym przekonać, odwiedzając internetowy Blog Leśniczego, redagowany i ilustrowany fotografiami przez leśniczego Lasów Państwowych. Odwiedzający zadają pytania i piszą komentarze. To dobry sposób, aby zebrać informacje o lesie i leśnikach przed wyruszeniem na samodzielne poznawanie przyrody.

Leśnicy są stałymi partnerami organizacji chroniących środowisko przyrodnicze, wspierają wiele pożytecznych akcji i prowadzą działalność informacyjną. Ułatwiają to ich działalność wydawnicza, prasa leśna, strona internetowa Lasów Państwowych oraz wortal edukacyjny Las rysia eRysia.

ZADANIA

1 Zaplanuj działania chroniące Twój ulubiony fragment lasu przed szkodliwą działalnością człowieka. Wyślij swój plan wraz z opisem tego lasu do Bloga Leśniczego.

2 Sprawdź i oceń, kto (osoba, urząd, instytucja – oprócz leśników) w Twojej okolicy jest zainteresowany sprawami lasu. Dowiedz się, czy podjęto działania na rzecz ochrony przyrody i jakie są ich efekty.

LITERATURA

- Bezpieczne grzybobranie*, 2012, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Będkowska H., 2010, *Niezbędnik edukatora*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Fronczak K., 2009, *Las wielu funkcji, Zeszyt 2. Las dla ludzi*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Instrukcja ochrony lasu*, 2012, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasu*, 2012, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Lasy w Polsce*, 2012, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Nowak Z., 200, *Szkodnictwo leśne. Poradnik dla służby leśnej*, Wydawnictwo Świat.
- Podgórska T., Sierota Z., 2010, *Las-człowiek... człowiek-las*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Rutkowski A., 2012, *Dla lasu. Dla ludzi*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Udostępnienie lasów dla turystyki i rekreacji – możliwości i zagrożenia*, 2011, „Postępy Techniki w Leśnictwie”, 114, Warszawa.
- Ustawa o lasach, <http://www.lasy.gov.pl/dokumenty/akty-prawne>
- Wrzosek M., Sierota Z., 2012, *Grzyby, jakich nie znamy*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa.
- Zmiany w ochronie gatunkowej grzybów wielkoowocnikowych 2004–2014* (praca zbiorowa), 2015, Polskie Towarzystwo Mykologiczne, Warszawa
- 9 na 10 pożarów lasów powodują ludzie. Tylko ty możesz temu zapobiec*, 2012, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa (<http://www.ogienwlesie.lasy.gov.pl>).
- <http://www.adp.org.pl/trawy/dlaczego.html> (dostęp 12.02.2013).
- http://www.gdos.gov.pl/Articles/view/1905/Inwazyjne_gatunki_obce (dostęp 12.02.2013).
- <http://www.nagrzyby.pl/lista-grzybow-chronionych>.

ODPOWIEDZI

Strona 5. Las to grunt pokryty drzewami i innymi roślinami, zamieszkały przez różnorodne organizmy, stanowiący najbardziej skomplikowane i najbogatsze środowisko lądowe na Ziemi. Opracowano wiele definicji lasu. Dla gospodarki leśnej najważniejsza jest definicja sformułowana w artykule 3. Ustawy o lasach:

„Drzewostan to zespół, zbiorowisko drzew rosnących na określonej powierzchni i wzajemnie na siebie oddziałujących”.

Strona 7. 1. Ustawa o lasach – Zasady udostępniania lasów. Źródło: http://www.lasy.gov.pl/dokumenty/akty-prawne/ustawa_o_lasach_pdf/view
2. Argumenty za: wymuszają przestrzeganie zasad korzystania z lasów, ograniczają ilość odpadów pozostawianych w lasach, zwiększają bezpieczeństwo pożarowe, gwarantują zwierzętom większy spokój, podnoszą stopień bezpieczeństwa osób korzystających z lasu (nie zgubią się, parkują tylko w wyznaczonych miejscach).
Argumenty przeciw: ograniczają dostępność lasów, szpecą krajobraz.

Strona 9. 1. Największe pożary lasu: pożar w 1992 r. na Śląsku (nadleśnictwa: Rudy Raciborskie, Rudziniec i Kędzierzyn), który strawił 9 tys. ha; pożar w 1992 r. w Puszczy Noteckiej (nadleśnictwa: Potrzebowice i Wronki), w wyniku którego spłonęło 6 tys. ha.
2. Przykłady zachowań grożących pożarem: wypalanie traw, nieostrożne obchodzenie się z ogniem, wyrzucanie niedopałków papierosów z samochodu czy pociągu, rozpalanie ognisk w miejscach niedozwolonych.

Strona 11. Zauważony pożar lasu należy zgłosić Straży Pożarnej – tel. 998 lub dzwoniąc pod telefon alarmowy – 112.

Strona 13. Największe zagrożenie pożarowe w lasach utrzymuje się od 1 kwietnia do 31 października.

Strona 15. Niepotrzebny sprzęt TV odbierają punkty serwisowe i sklepy z takim sprzętem, a także gminne i miejskie punkty zbiórki odpadów elektrycznych i elektronicznych.

Strona 17. Straż Leśna to umundurowana i uzbrojona formacja służby leśnej zajmująca się zwalczaniem wykroczeń i przestępstw w zakresie szkodnictwa leśnego.

Strona 21. Gatunki biocenotyczne to gatunki drzew i krzewów wprowadzane do drzewostanów, aby umożliwić bytowanie zwierzętom; przyczyniają się do wzmocnienia zdrowotności i naturalnej odporności biocenozy, np. lasu.

Strona 25. 1. Gatunek ekspansywny miejscowego pochodzenia to gatunek, który zajmuje niszę ekologiczną innego gatunku. Gatunek ekspansywny obcego pochodzenia w przeszłości nie występował naturalnie, a obecnie w sposób samoistny silnie się rozprzestrzenia.
http://ochronaprzyrody.gdos.gov.pl/Articles/view/1108/Publikacje_i_materiały_promocyjne

Strona 29. 1. PGL LP powstało w 1924 r. Pierwszym dyrektorem Lasów Państwowych był Adam Loret.
2. Lasy zajmują 29% terytorium Polski; rosną na obszarze 9,1 mln ha; 7,3 mln ha zarządzane jest przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe.

